

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อที่มีความรุนแรงและแพร่ระบาดไปได้อย่างรวดเร็วจนถือว่าเป็นปัญหาของโลก ซึ่งประเทศใดก็ตามที่มีประชากรป่วยด้วยโรคเอดส์จำนวนมากจะส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งนี้เพราะโรคเอดส์ทำให้อัตราตายเพิ่มขึ้นและอายุเฉลี่ยของประชากรสั้นลงและยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคม เศรษฐกิจและสภาพจิตใจของประชาชน โรคเอดส์ เป็นโรคที่เกิดจาก เชื้อไวรัส HIV (HIV ย่อมาจาก human immune deficiency virus) เข้าไปทำลายภูมิคุ้มกันของร่างกายทำให้ผู้ป่วยมีโอกาสติดเชืโรคอื่น ๆ และมีโอกาสเสียชีวิตได้ เนื่องจากยังไม่มีวิธีใดที่จะรักษาให้หายขาดรวมทั้งไม่มีวัคซีนที่สามารถป้องกันโรคได้ ถึงแม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมีการณรงค์ป้องกันโรคเอดส์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้เรื่องโรคเอดส์อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อมวลชนทั้งทางวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ แต่จำนวนของผู้ติดเชื้อกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดโรคเอดส์แห่งชาติ พ.ศ.2540 – 2544 (คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์แห่งชาติ, 2539, หน้า 9 – 13) ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดยุทธศาสตร์แผนป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดโรคเอดส์ กำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพของคน ครอบครัวและชุมชนให้มีแนวทางและการดำเนินงานรณรงค์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่องในกลุ่มประชาชนทั่วไป ให้สามารถป้องกันตนเองและครอบครัวให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอดส์โดยใช้กระบวนการศึกษาและการสื่อสารทุกรูปแบบ พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร สื่อ กิจกรรม และกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดทักษะการดำเนินชีวิต โดยใช้กระบวนการกลุ่มทั้งกลวิธีให้การศึกษาในระบบและนอกระบบในทุกช่วงวัย ซึ่งมุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดเอดส์อย่างเฝ้าระวังร่วมโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง

กรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาระบาดเอดส์ตามแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการป้องกันเอดส์ พ.ศ.2540-2544 คณะอนุกรรมการการศึกษาเพื่อควบคุมปัญหาระบาดเอดส์ กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539, หน้า 12-14) ได้กำหนดให้กระบวนการศึกษาและการเรียนรู้

เครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังทักษะชีวิตที่เหมาะสมให้แก่นักเรียน ได้รู้จักคิดไตร่ตรอง เพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวจากเอดส์ โดยโรงเรียนจะต้องพัฒนาบุคลากร ครู และปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนจากรูปแบบการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ในเชิงชีววิทยามาเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนรู้จักนำมาปรับตัวและสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้อย่างเหมาะสม

จากสถิติรายงานสถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีการขอของกองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข ได้รับรายงานจากสถานบริการทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ พ.ศ.2527 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2545 พบผู้ป่วยรวมทั้งสิ้น 260,630 ราย และมีผู้เสียชีวิต 59,908 ราย เป็นผู้ป่วยเพศชาย 142,777 ราย เพศหญิง 47,107 ราย คิดเป็นอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิง 3 : 1 กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยมากเป็นกลุ่มวัยทำงานที่มีอายุ 20 – 39 ปี โดยติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 83.6 จังหวัดที่มีจำนวนผู้ป่วยเอดส์สูงที่สุด 10 อันดับแรก คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำปาง ระยอง ชลบุรี ขอนแก่น ลำพูน และสงขลา จำนวนผู้ป่วยเอดส์เท่ากับ 19,737 , 15,383 , 14,684 , 8,424 , 7,277 , 5,755 , 3,901 , 3,785 , 3,755 และ 3,367 ตามลำดับ (กองระบาดวิทยา, 2545)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า จังหวัดระยองมีจำนวนผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์สูงเป็นอันดับ 6 ของประเทศ ซึ่งจากรายงานข้อมูล รง 506/1 507/1 ของงานระบาดวิทยา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยองเมื่อเดือนมีนาคม 2545 มีจำนวนผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อเอดส์รวมทั้งสิ้น 8,175 ราย เพศชาย 6,013 ราย เพศหญิง 2,162 ราย กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยมากมีอายุระหว่าง 25 – 29 ปี จากการศึกษาของ ดร.เดวิส โฮ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยเอดส์เอรอน ไคมอนด์ (วงการแพทย์เผยผู้ป่วยเอดส์มีหวังแล้วจากการบำบัดวิธีใหม่ด้วยการใช้ยาหลายชนิดร่วมกัน, 2540, หน้า 19) พบว่าระยะฟักตัวของเชื้อเอดส์นานระหว่าง 3 เดือน -10 ปี นั้นแสดงว่าผู้ป่วยได้รับเชื้อเอดส์ตั้งแต่อายุ 15 ปี ฉะนั้นผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่ติดเชื้อเอดส์ คือ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15 – 25 ปี ซึ่งเป็นวัยที่อยู่ในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับอุดมศึกษา เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ มีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม พร้อมทั้งจะเรียนรู้ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ เพื่อก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่จะเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว สังคมและประเทศชาติในอนาคต เป็นวัยที่ชอบสร้างจุดเด่นให้กับตนเอง ชอบเลียนแบบ หรือเอาอย่างเพื่อน โดยมีความเชื่อว่าจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน (สุพัฒน์ ชีรเวชเจริญชัย, 2537, หน้า 17)

จากผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์จังหวัดระยอง ปี 2543 ในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าอายุโดยเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนชายและนักเรียนหญิง คือ 15 ปี มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับคนรักหรือแฟน นักเรียนชายคิดเป็นร้อยละ 57.89 นักเรียนหญิงคิดเป็นร้อยละ 55.56 อัตราการไม่ใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของนักเรียนชายคิดเป็นร้อยละ 68.42 นักเรียนหญิงคิดเป็นร้อยละ 66.67 และอัตราการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งในการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชายคิดเป็นร้อยละ 17.50 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดระยอง, 2543, หน้า 14-21) ซึ่งถือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพฤติกรรมทางเพศเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ดังนั้นปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อเอดส์ที่สูงขึ้นอาจเกิดจากการที่นักเรียนมีเจตคติและการปฏิบัติตนในการป้องกันเอดส์ไม่ถูกต้องเพราะนักเรียนมีปัญหาพฤติกรรมทางเพศซับซ้อนมากขึ้นหรือปัญหาที่เกิดจากปัญหาในตัวของตัวเอง

กระทรวงสาธารณสุขมีการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์อย่างต่อเนื่อง แต่การแพร่ระบาดของเชื้อเอดส์ยังไม่ลดลง จึงต้องให้ความสำคัญการให้ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องโรคเอดส์ แก่วัยรุ่นโดยเฉพาะวิธีการป้องกันและการหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อปลูกจิตสำนึกให้วัยรุ่นได้มีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและความรุนแรงของปัญหาดังกล่าวจนผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในสถานศึกษาเท่าที่มีการดำเนินงานอยู่นั้น ส่วนใหญ่เน้นการจัดนิทรรศการโดยอาศัยสื่อเท่าที่พอจะหาได้ หรือเชิญวิทยากรมาบรรยายตามที่โอกาสจะอำนวยโดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน เป็นการกระทำตามนโยบายที่เรียกว่าต่างคนต่างทำ อาจได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้างตามความสามารถของผู้จัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่นำไปยังขาดการประเมินผลและติดตาม อีกประการหนึ่งสื่อที่นำมาใช้ก็เป็นสื่อที่ไม่ได้เน้นกับกลุ่มเป้าหมายใดโดยเฉพาะและมิได้นำมาวิเคราะห์ว่ามีความเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

รายงานผลการดำเนินงานโครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในสถานศึกษา (กระทรวงสาธารณสุข, 2535, หน้า 117) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียน ส่วนใหญ่จะมีปัญหาลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ บุคลากรไม่เพียงพอโรงเรียนไม่มีแผนการดำเนินการ ขาดงบประมาณ ขาดสื่อการสอน และเนื้อหาเรื่องโรคเอดส์เป็นเนื้อหาที่มีลักษณะสลับซับซ้อน เป็นนามธรรม ยากต่อการเข้าใจ ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ

1. ขาดแคลนสื่อการสอน ทำให้รายละเอียดในกระบวนการเรียนการสอนไม่สามารถอธิบายเนื้อหาที่สลับซับซ้อน ขาดความชัดเจน นักเรียนจะไม่เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

2. การขาดแคลนงบประมาณในการผลิตสื่อการสอน

3. การใช้สื่อการสอน คือ แบบเรียน กระดานดำ และชอล์ก

4. ความต้องการสื่อการสอนประเภทชุดการสอน

การรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในสถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการเรียนรู้ ประสบการณ์ของนักเรียน รวมทั้งการจัดสื่อการศึกษาประเภทต่าง ๆ โดยเป็นตัวกลางในการนำ ความรู้ ความเข้าใจไปสู่ผู้เรียนและทำให้การเรียนการสอนที่ใช้สื่อประเภคนั้นมีความหมาย มากขึ้น เพราะสื่อการสอนช่วยจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงและช่วย เพิ่มพูนความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปแล้ว สื่อจึงเป็นตัวกลางที่จะนำสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับได้ถูกต้อง และรวดเร็วขึ้นที่สุดซึ่งอาศัยประสาททั้ง 5 โดยเฉพาะการสัมผัสทางจักขุประสาทให้ผลทางการ เรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือโสตประสาท (เปรี๊ญ กุมท, 2519, หน้า 51) และจากการวิจัยด้าน ประสิทธิภาพของสื่อการสอนหรือสื่อการอบรม ปรากฏว่าการใช้สื่อการอบรมเพียงอย่างเดียว ไม่เกิดประสิทธิภาพที่สมบูรณ์ได้ แต่การใช้สื่อประสมจะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ และ เสริมการเรียนรู้ยิ่งขึ้น (ขมนาถ พงศ์พนรัตน์, 2526, หน้า 98-99)

ชุดฝึกอบรม training packages เป็นเครื่องมือการฝึกอบรมอย่างหนึ่งซึ่งจัดขึ้นตอนของ กระบวนการของการจัดทำสื่อการฝึกอบรมในลักษณะสื่อประสม เป็นการใช้สื่อฝึกอบรม หลาย ๆ ส่วนประกอบกันจนครบบริบูรณ์ เพื่อใช้สอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ชุดฝึกอบรมอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ชุดการสอนซึ่งมีสื่อหลายชนิดอาจเป็นบทเรียนสำเร็จรูป แบบฝึกปฏิบัติ สไลด์เทป เทปประกอบการเรียน วีดิทัศน์ ซึ่งมีการผลิตสอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่องการอบรม เพื่อ ช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการเรียนรู้ที่ คงทนถาวร นับว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่ช่วยจัดปัญหาในการเรียนการสอน ในการ ฝึกอบรมบางประการ (กฤษณา ประชานุกูล, 2537, หน้า 33)

ชุดฝึกอบรมจึงเป็นสื่อการฝึกอบรมแบบประสมที่กำหนดวิธีการสอนของวิทยากรและ กิจกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งระบุเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ และแบบทดสอบที่ใช้ในการฝึกอบรมแต่ละวิชา โดยมีขั้นตอนในการสร้างอย่างเป็นระบบ ซึ่ง วิทยากรสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือในการสอนและผู้เข้าอบรมสามารถใช้เอกสารสำหรับติดตาม ขั้นตอนต่างๆ ในการฝึกอบรมได้ (ขมนาถ พงศ์พนรัตน์, 2526, หน้า 1) จะเห็นได้ว่าชุดฝึกอบรม เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาความรู้และประกอบการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับการเรียน การสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและสามารถนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ได้ ดังเช่น ผลการวิจัยของปัญญา นูระณะนนทสิริ (2541, บทคัดย่อ) พบว่า ชุดฝึกอบรมมีผลต่อการพัฒนา ความรู้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของดารณี สุวรรณโพธิ์ศรี (2539) สุรพงษ์ มิสริ (2540) และ มาลี ช่วยทอง (2539) ต่างก็แสดงให้เห็นว่า ชุดฝึกอบรมได้มีการนำสื่อหลายอย่างมาใช้ร่วมกัน

อีกทั้งคุณภาพและความเหมาะสมของสื่อที่เหมาะสมกับชุดฝึกอบรมทำให้น่าสนใจ และภายหลังการศึกษาชุดฝึกอบรม สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง โรคเอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดระยอง เพื่อใช้เป็นแนวทางส่งเสริมและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ดีแก่นักเรียน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์อันจะมีส่วนช่วยป้องกันโรคเอดส์ไม่ให้ลุกลาม และสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนเรื่องโรคเอดส์ ในสถานศึกษาได้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง โรคเอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 / 80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม จากชุดฝึกอบรม เรื่อง โรคเอดส์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ชุดฝึกอบรม เรื่องโรคเอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีประสิทธิภาพ
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาชุดฝึกอบรม สำหรับใช้ในการฝึกอบรมเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นการศึกษาในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (research and development) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรม เรื่อง โรคเอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง จำนวน 30 ห้องเรียน จำนวน 1,195 คน
3. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านค่าย อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 40 คน

4. เนื้อหาสาระที่ใช้ในการวิจัย คือ เนื้อหาเรื่อง โรคเอดส์ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น

4 แผนการฝึกอบรม ได้แก่

แผนการฝึกอบรมที่ 1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเอดส์

แผนการฝึกอบรมที่ 2 พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

แผนการฝึกอบรมที่ 3 โอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

แผนการฝึกอบรมที่ 4 การป้องกันโรคเอดส์

นิยามศัพท์

1. ชุดฝึกอบรม หมายถึง ชุดสื่อประสมแบบประกอบการบรรยาย เรื่อง โรคเอดส์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการฝึกอบรมนักเรียน ประกอบด้วย คู่มือวิทยากร วัสดุ อุปกรณ์ แบบฝึกหัด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ประสิทธิภาพชุดฝึกอบรม หมายถึง คุณภาพของชุดฝึกอบรมตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด คือ 80 / 80 ซึ่งมีความหมายดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ ได้จากคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบฝึกหัดท้ายแผนการฝึกอบรมในระหว่างการฝึกอบรมได้ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

80 ตัวหลัง หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ได้จากคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ถูกต้อง ภายหลังการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม